

SELETAV SÕNASTIK

- amitriptülin** (Amitriptylin®, Amitriptylins®, Saroten®) kesknärvisüsteemi mõjustav ravim, mis leevendab fibromüalgiast tingitud valusid. Kõrvaltoimena võib esineda suukuivust, kõhukinnisust ja uimasust
- amüloidoos** teatud valkaine (amüloidi) sadenemine kudedesse, muuhulgas neerudesse, põhjustades neerupuudulikkuse. Amüloid võib tekkida ka põletikuvalkudest kauakestnud põletiku (näiteks reumatoidartriidi ja lüüsimapõletiku) korral. Kui põletikku on hästi ravitud, siis seda tüsistust ei teki
- analgeetikum** valuravim
- aneemia** verevaegus, hemoglobiinisalduse langus. Põhjustab naha ja limaskestade kahvatust, nõrkustunnet, pearinglust jm nähtusid. Võib tekkida muuhulgas maoverejooksu tagajärjel, mille kutsuvad esile mitmesugused valu- ja põletikuvastased ravimid. Ka krooniline haigus ise (näiteks reumatoidartriit) võib põhjustada aneemiat, ilma et oleks verekaotust
- anküloseeriv** jäigastav
- artriit** liigesepõletik
- artroos** sama mis osteoartroos, liigesekulumus
- atseklofenak** lühitoimeline valu- ja põletikuvaigisti. Tavalisemad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Võib põhjustada maohaavandit, kuigi peetakse suhteliselt ohutuks
- atsetüülsalitsüülhape** (Aspirin®, Disperin®) lühitoimeline valu- ja põletikuvaigisti, mis on saja aastaga saanud maailma enimkasutatavaks valuravimiks. Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Võib põhjustada mao- ning soolehaavandeid ning seedetrakti verejooksu
- autoantikehad** valgete vereliblede poolt teadmata põhjusel toodetavad oma keha kudede vastased ained. Kasutatakse mitmesuguste autoimmuunsete haiguste äratundmiseks
- autoimmuunne haigus** endavastane haigus, lõplikult väljaselgitamata põhjusel keha enda kudede ja elundite vastu suunatud põletik, mille käigus tekivad oma keha koostisainete vastased antikehad. Sii kuuluvad mitmed süsteemsed sidekoehaigused ja liigesepõletikud (süsteemne erütematoosluupus, reumatoidartriit, Sjögreni sündroom jt)
- borrelioos** vt Lyme'i tõbi
- buprenorfiin** (Subutex®) kesknärvisüsteemi kaudu toimiv valuvaigisti, mida kasutatakse tugevate valude leevendamiseks. Sagedamad kõrvaltoimed on peapööritus ja iiveldus. Samaaegne alkoholitarvitamine on ohtlik. Pikaajalise kasutamise korral võib tekitada sõltuvuse
- bursiit** kõõluseid ja liigeseid kaitsvate limapaunade (bursa) põletik
- COX** tsüklooksügenaas, ensüüm, mis valmistab rasvhapetest prostaglandiine, mis omakorda kutsuvad esile põletikunähtusid, sh valu. Põletiku- ja valuvaigistid pärssivad selle ensüümi tegevust ning sellega vähendavad valu. Eristatakse kahte selle ensüümi alatüüpi. Neist COX-1 liigne pärssimine põhjustab maohaavandi. Uued valu- ja põletikuvaigistid, selektiivsed (valikulised) COX-2 pärssijad on maole ja kogu seedetraktile ohutumad valuvaigistid. Neid nimetatakse koksibideks
- CRP** C-reaktiivne proteiin (valk), põletike korral maksas tekkiv valkaine. Analüüsi kasutatakse põletiku aktiivsuse mõõtmiseks
- daktüliit** põletik sõrme või varba kõigis liigestes, tekib nn "viinersõrm" või "-varvas". Iseloomulik seronegatiivsetele spondülartriitidele ja psoriaatriitidele, ei esine reumatoidartriidi korral
- dermatomüosiit** autoimmuunne lihastepõletik, millega kaasneb ka nahalööve

diflunisaal keskmise toimeajaga valu- ja põletikuvaigisti. Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Võib tekitada maohaavandi, kuigi peetakse võrdlemisi ohutuks

diklofenak (Arthrotec®, Cataflam®, Diclac®, Dicloberl®, Diclomelan®, Diclophenac-ratiopharm®, Inflammac®, Naklofen®, Olfen®, Voltaren®) lühitoimeline valu- ja põletikuvaigisti, millest on valmistatud tablette, kapsleid ja pikatoimelisi (depoo-, retard-) ravimvorme ning pärasooleküünlaid ning ampulle süstimiseks. On kasutusel ka salvide ja geelidena. Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Arthrotec on liitravim, milles sisaldub veel ka misoprostool, mille ülesanne on ära hoida seedetraktihaavandeid, kuid mis võib põhjustada kõhulahtisust ning veritsust suguteedes

endoprotees tehisiiges

entesiit kõõluse kinnituskoha (enteesi) põletik

erosioon (1) röntgenipildidel liigese piirkonnas nähtav luu-uure (omastav: uurde), mis tekib liigesepõletiku (peamiselt reumatoidartriidi) tagajärjel; (2) limaskestamarrastus, näiteks maos valu- ja põletikuvaigistite tarvitamise tagajärjel

ESR vt sete

etodolak (Lodine®) väga lühitoimeline valu- ja põletikuvaigisti. Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Peetakse võrdlemisi ohutuks

fibromüalgia ulatuslik toesevalu üle kogu keha. Healoomune, ei põhjusta invaliidsust

glükoosamiin (Arthryl®) pulbrikujuline valuvaigisti ja kõhre kaitsev aine, mida kasutatakse *osteoartriidi korral. Kõrvaltoimeid esineb harva; sobib ka maohaavandite korral.

haigust modifitseeriv ravi ka baasravi, kuluravi, krooniliste liigese- ja sidekoehaiguste pikaajaline immuunsüsteemi mõjutav ravi, mis pärsib autoimmuunset (endavastast) põletikku ning takistab või vähendab elundikahjustuse, näiteks liigesekahjustuse teket pikema aja jooksul

HLA (*human leucocyte antibody*) keharakkude pinnal paiknev valkaine, mille ehitus on pärilik. On tehtud kindlaks suur hulk HLA-sid. Nendega seondub teatud haiguste eelsoodumus. HLA-B27 põhjustab eelsoodumuse lülisambapõletikuks, HLA-DR alatüübid aga reumatoidartriidiks

hüpermobilisus liigese üli liikuvus

ibuprofeen (Brufen®, Burana®, Ibumax®, Ibumetin® jt) paljukasutatav ja suhteliselt ohutuks peetav valu- ja põletikuvaigisti. Saadaval apteekides ka ilma retseptita. Üle 400-milligrammised tablette ja pikatoimelisi (depoo-, retard-) ravimvorme saab vaid arsti retseptiga. Kasutusel on ka siirup, joogigraanulid ning pärasooleküünlad. Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Võib tekitada maohaavandi

indometasiin (Indomet-ratiopharm®) lühitoimeline valuvaigisti, millest on valmistatud ka kesктоimeline (depoo-) ravimvorm. Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised, muud maovaevused ning peapööritus. Võib tekitada maohaavandi.

infektsioon elavate mikroorganismide (mikroobide e pisikute, viiruste, seente jt) tekitatud põletik

infusioon ka veeniinfusioon, tilguti, ravimi manustamine vastava seadeldise abil veeni lahustatuna suuremas vedelikukoguses

interleukiinid ergastatud põletikurakkude poolt eritatavate põletiku virgatsainete rühm, mis toimib teistele põletikurakkudele, veresoontele jm kudedele, kutsudes esile põletikunähtusid

juveniilne artriit noorte krooniline liigesepõletik, mis algab vanuses alla 16 eluaasta

- kapillaroskoopia** küünevalli juussoonte vaatlemine tugeva suurendusega mikroskoobiga. Kasutatakse süsteemsete sidekoehaiguste diagnoosimisel, eriti kui esineb Raynaud' sündroom
- ketoprofeen** (Bi-profenid®, Keto®, Profenid® jt) valu- ja põletikuvaigisti, kasutusel nii tablettide, pärasooleküünalde, salvide kui ka süstimiseks mõeldud ampullidena. On olemas nii lühi- kui pikatoimelisi (depoo-) tablette. Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Raske seedetrakti verejooksu oht on võrdlemisi suur, eriti eakatel isikutel ning mao- ja soolehaavandi põdejal
- kodeiin** kesknärvisüsteemi kaudu toimiv valuvaigisti, mida kasutatakse koos teiste valuvaigistitega toime tõhustamiseks. Tavalisemad toesevalude raviks kasutatavad liittravimid on paratsetamooliga (Prodein®) või ibuprofeeniga (Ardinex®). Tekitab üsna kergesti kõhukinnisust
- koksübid** ensüümi COX-2 (vt) pärssijad. Uued valu- ja põletikuvaigistid, mille puhul peetakse maohaavandi ohtu väga väikseks
- kombineeritud ravi** mitme samasuunalise toimega ravimi samaaegne kasutamine tõhusama tulemuse saavutamiseks
- kortikosteroidid** täpsemalt glükokortikosteroidid, neerupealise hormoonid, millel on väga tugev põletikuvastane toime. Looduslik kortikosteroid on kortisoon; tänapäeval kasutatakse rohkem sünteetilisi glükokortikosteroide (prednisoloon, metüülprednisoloon e Medrol®, deksametasoon jt) reumaatiliste haiguste, astma, naha- jt haiguste korral. On saadaval tablettidena ning ampullides liigesesüstideks ning veeniinfusiooniks
- kullaravimid** kullapreparaadid, reumatoidartriidi raviks kasutatavad ravimid (vt II osa, ravimid, aurotiomalaat ja auranofiin)
- lornoksikaam** (Xefo®) tugev lühitoimeline valu- ja põletikuvaigisti tablettides ning ampullides süstimiseks. Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Võib tekitada maohaavandi, kuigi peetakse suhteliselt ohutuks
- lülisambapõletik** von Bechterewi tõbi, anküloseeriv e jäigastav spondülartriit, peamiselt lülisambaliigeseid jäigastav põletikuline liigesehaigus
- Lyme'i tõbi** puugihammustuse tagajärjel inimese organismi sattunud haigustekitaja, borreelia poolt esile kutsutud haigus, mille avalduseks võib olla ka liigesepõletik
- MCTD** (*mixed connective tissue disease*) segatüüpi sidekoehaigus, süsteemse erütematoosluupuse sarnane haigus, millel on mitmele haigusele omaseid tunnuseid
- mefenaamhape** (Ponstan®) lühitoimeline valu- ja põletikuvaigisti. Sagedamad kõrvaltoimed on kõhulahtisus, kõrvetised ja muud maovaevused. Võib tekitada maohaavandi
- meloksikaam** (Movalis®) pikatoimeline valu- ja põletikuvaigisti. Saadaval tablettidena ja ampullides süstimiseks. Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Peetakse suhteliselt ohutuks
- metüülprednisoloon** (Medrol®, Solomet®), kortikosteroid, mida sageli kasutatakse sidekoehaiguste ja reumatoidartriidi korral. 4 mg metüülprednisolooni vastab toimelt 5 mg-le prednisoloonile
- naatriumhüaluronaat** (Hyalgan®, Artzal®) osteoartroosivaevuste raviks mõeldud ravim, mida arst süstib liigesesse. Tavaliselt tehakse 3–5 süsti (üks kord nädalas), mille järel valud tavaliselt vähenevad. Naatriumhüaluronaat on tehtud kukeharjadest
- nabumetoon** (Relifex®), kesктоimeline valu- ja põletikuvaigisti, eriti reumatoidartriidi ja teiste toesehaiguste raviks. Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Võib tekitada maohaavandi
- naprokseen** (Naproxen-Alpha®) võrdlemisi laialdaselt kasutatav kesk-pikatoimeline valu- ja põletikuvaigisti reumatoidartriidi ja teiste toesehaiguste raviks. Tavalised kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Võib tekitada maohaavandi

nimesuliid (Nimed®) lühitoimeline valu- ja põletikuvaigisti. Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Peetakse siiski suhteliselt ohutuks

NSAID mittesteroidne *valu- ja põletikuvaigisti

oligoartriit 2–4 liigese põletik

opiaadid tugevatoimelised kesknärvisüsteemi kaudu toimivad valuvaigistid. Saadaval tablettide, pärasooleküünalde ja nahaplaastritena ning ampulides süstimiseks. Sagedamad kõrvaltoimed on iiveldus, pearinglus, uimasus, kõhukinnisus. Võivad tekitada sõltuvust

osteoporoos luuhõresus, luumassi vähenemine. Eriti sage eakatel naistel. Tagajärjeks on luude haprus ja luumurrud

paratsetamool (Calpol®, Efferalgan®, Medipyrin®, Pamol®, Panadol®, Tylenol®, Paedialgol®) lühitoimeline valuvaigisti, mida müüakse ilma retseptita. On olemas nii tablettide, kihiseva joogi, siirupi kui raviküünaldena ning süstimiseks ampullides (Perfalgan®). Sobib tundliku maoga, rasedatele ja rinnaga toitvatele haigetele. Soovitatakse eriti liigesekulumuse korral esimese valuvaigistina. Tähtsam kõrvaltoime on maksakahjustus, mida siiski tavaliste raviannustega ei teki. On olemas ka liitravim (Prodein®), kus paratsetamool on koos kodeiiniga, mis on kesknärvisüsteemi kaudu toimiv valuvaigisti

podagra ainevahetushaigus, mille korral suureneb vere kusihappesisaldus, kusihape ladestub liigestesse ja mujale (neerudesse, nahaaluskoesse), põhjustades korduvaid iseparanevaid, ajapikku süvenevaid liigesepõletikke, neerukive, toofusi (vt) jm

polüartriit 5 ja enama liigese põletik

polümüüalgia, reumaatiline polümüüalgia, vanematel inimestel esinev põletikuline reumaatiline haigus, mis kulgeb lihasvaludega.

prednisoloon suukaudne põletikuvastane kortikosteroidravim (vt)

prostaglandiinid muuhulgas põletikunähte tekitavad ained, mis tekivad organismis

põletik organismi kaitseraktsioon mingisuguse nn vaenlase, näiteks allergeeni, kehavõõra koe (näiteks siirdatud elundi), võõra (näiteks asbestikiu), kärbunud koe, elava haigustekitaja (bakteri, viiruse, seene) vastu. Elava haigustekitaja põhjustatud põletik on infektsioon e nakkus. Autoimmuunse põletiku korral peab immuunsüsteem (kaitsesüsteem) mõnda organismi enda kudet või elundit võõraks ja algatab selle vastu põletiku, tekib autoimmuunne haigus (näiteks luupus, reumatoidartriit jt). Paiksed põletikunähud on valu, turse, punetus, soojus ja kahjustatud elundi või kehapiirkonna talitlushäire. Üldised põletikunähud on palavik, higistamine, isutus, nõrkus, üldine pahaolu

põletikurakud organismi kaitserakud, mis kogunevad põletiku piirkonda, kuuluvad leukotsüütide (valgete vereliblede) hulka. Makrofaagid ehk õgirakud ning segmenttuumsed (lõhituumsed) valged verelibled püüvad vaenlast ära süües hävitada. Makrofaagid annavad vaenlase tükikesi üle lümfotsüütidele — immuunrakkudele, mis moodustavad vaenlase vastu antikehi. Kui põletikurakkude aktiivsus pöördub keha teiste rakkude vastu, tekivad autoimmuunsed haigused

püroksikaam (Piroxicam TFT®) pikatoimeline valu- ja põletikuvaigisti. Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Võib tekitada maohaavandi. Kasutusel ka salvina

reumatoidartriit üldine ja ulatuslik liigesepõletik

reumatoidfaktor üks organismi autoantikehi, mis tekib reumatoidartriidi, Sjögreni sündroomi ja süsteemse erütematoosluupuse korral. Esineb ka mõnedel teistel haigetel ja teatud osal tervetest inimestest

rofekoksiib (Vioxx®) pikatoimeline valu- ja põletikuvaigisti. Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Pärsub peamiselt COX-2 (vt COX) talitlust ja selle,

- paljudest teistest valu- ja põletikuvaigistitest erineva toime tõttu peetakse maohaavandi tekkeohtu väga väikseks
- sakroiliakaalliigesed** nimme-ristluuliigesed (*sacrum* ristluu, *ileum* niudeluu)
- sakroiliit** nimmeristluuliigeste põletik
- SEL** süsteemne erütematoosluupus, väga mitmekesiseid nähte põhjustav süsteemne (üldine, kogu organismi haarav) sidekoehaigus. Ilma ravita ohustab elu
- seronegatiivne** veres puudub teatud immunoloogiline näitaja, reumatoidartriidi korral puudub reumatoidfaktor (vt)
- seropositiivne** veres leidub teatud immunoloogiline näitaja, reumatoidartriidi korral leidub reumatoidfaktor (vt)
- sete** erütrotsüütide settimise kiirus (ESR), analüüs, milles mõõdetakse erütrotsüütide (punaste vereliblede) settimise kiirust selleks valmistatud torus 1 tunni jooksul. Kiirenenud sete on tingitud näiteks põletikust või verevaegusest
- sklerodermia** kõvanahksus, naha ja mitmete siseelundite kõvastumine teadmata põhjusel
- spondülartropaatiad** rühm selgroolülide ja nende liigeste haigusi
- sümptom** haigustunnus, haigusnäht
- sündroom** haigustunnustik, haigustunnuste kogum, mille korral üheaegselt esinevad teatud kindlad sümptomid (vt)
- temporaalarteriit** oimuarteri põletik
- tendiniit** kõõluse põletik
- tenoksikaam** pikatoimeline valu- ja põletikuvaigisti. Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Võib tekitada maohaavandi
- tiaprofeen** lühitoimeline valu- ja põletikuvaigisti, millest on kasutusel ka pikatoimeline (retard-) ravimvorm. Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Võib tekitada maohaavandi
- TNF- α** tuumorinekroosifaktor alfa, üks keskseid põletiku virgatsaineid (vt)
- toes** tugi- ja liikumiselundid (luustik, liigesed, lihased, tinglikult ka sidekude)
- toofused** liigeste lähedal naha all ja mujalgi kehas paiknevad sõlmed, mis sisaldavad kusihappekristallidest koosnevat kohupiimataolist valkjat massi
- tramadool** (Dolol®, Tramadol®) kesknärvisüsteemi kaudu toimiv valuvaigisti, mida kasutatakse tugevate valude leevendamiseks. Sagedamad kõrvaltoimed on pearinglus, iiveldus ja kõhukinnisus. Alkoholi samaaegne kasutamine on ohtlik
- tselekoksiib** (Celebrex®) kesктоimeline valu- ja põletikuvaigisti, üks koksiibidest (vt). Sagedamad kõrvaltoimed on kõrvetised ja muud maovaevused. Pärsub peamiselt COX-2 talitlust ja selle, paljudest teistest valu- ja põletikuvaigistitest erineva toime tõttu peetakse maohaavandi tekkeohtu väga väikseks
- tsütostaatikumid** rakutõkestid, rakkude kasvu ja jagunemist pidurdavad ravimid, kasutusel kasvaja raviks, mõned neist ka autoimmuunsete põletike raviks
- valu- ja põletikuvaigistid** täpsemalt mittesteroidsed valu- ja põletikuvastased ravimid (MSPVR), ingl k *nonsteroidal antiinflammatory drugs* (NSAID), laialdaselt kasutatavad valu- ja põletikuvastased ravimid (vt vastav peatükk). On saadaval lühi-, kesk- ja pikatoimelised ravimid tablettide, kapslite, pärasooleküünalde, salvide ja geelidena ning ampullides süstimiseks
- virgatsaine** mediaator, aine, mis kannab teavet (korraldusi) üle ühelt rakult teisele. Põletike kesksetes virgatsaineteks on TNF- α , mitmesugused interleukiinid jt. Teatud virgatsainete toime tõkestamise või hoogustamisega on võimalik mõjutada põletiku kulgu